

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu o!

TARİH

TARİH BİLİMİNE GİRİŞ

Tanım: Tarih, insanların geçmişteki her türlü faaliyetlerini, olayların birbirleriyle olan ilişkilerini, sebep – sonuç belirterek, yer ve zaman göstererek, belgelere dayanarak ve objektif olarak inceleyen bir bilim dalıdır.

Tarihi Olay: Başlangıcı ve bitişi belli olan anlık gelişmelerdir.

Tarihi Olgu: Belli bir süreç içinde, zamana yayılarak meydana gelen gelişmelerdir.

Örnek:

- Malazgirt Savaşı – Olay
- Anadolu'nun Türkleşmesi – Olgu
- Talas Savaşı – Olay
- Türkler arasında İslamiyet'in yayılışı – Olgu

Tarih Biliminin Özellikleri

- Tarih bilimi geçmişle ve geçmişteki insan faaliyetleri ile ilgilenir. (Savaşlar, göçler, istilalar, mimari eserler vb.)
- Yer - Zaman
- Sebep - Sonuç İlişkisi

- Objektiflik (Tarafsızlık – Nesnellik)
- ✓ Birden fazla kaynağa başvurulmalıdır.
- ✓ Olayın yaşandığı dönemin şartları dikkate alınmalıdır.
- ✓ Olaylar incelenirken, üzerinden belli bir zamanın geçmesi beklenmelidir.
- Tarihi olaylar geçmişte yaşandığı için tekrarlanamaz. Bu nedenle de metod olarak deney ve gözlem kesinlikle kullanılmaz.

- Tarih biliminde bazen yeni bilgiler eski bilgileri desteklediği gibi, bazen de değiştirebilir. Bu sebeple tarih bilimi sürekli araştırmayı gerektirir.
- Belgelere dayanma.
- ✓ Yazılı Belgeler: Antlaşmalar, fermanlar, kanunnameler, sözleşmeler, gazeteler, anılar – hatıralar, paralar...
- ✓ Yazısız Belgeler: Destanlar, günlük eşyalar, ziraat aletleri, silahlar, mimari eserler, mağara duvar resimleri...

Tarih Biliminin Yöntemi

1. **Belgeler (Kaynak Arama):** Tarihe kaynaklık edebilecek her türlü bilgi ve verilerin bulunması aşamasıdır.
2. **Tasnif:** Belgelerin sınıflandırılması aşamasıdır. Amaç, araştırmayı kolaylaştırmaktır.
 - Sınıflandırma zamana – mekana – konuya göre yapılmaktadır.

3. **Tahlil (Çözümleme):** Elde edilen verilerin kaynak ve bilgi yönünden yeterli olup olmadığının kontrol edilmesidir.
4. **Tenkit (Eleştiri):** Toplanan verilerin gerçekliği ve güvenilirliğinin tespit edildiği aşamadır.
5. **Terkip (Sentez):** Toplanan verilerin birleştirilerek sonuca ulaşılması aşamasıdır. Bu aşamada tarafsız olmaya özen gösterilmelidir. Nesnel ve kanıtlanabilir bilgiler kullanılmalıdır.

Tarih Çeşitleri

A) Konularına Göre

- **Genel Tarih:** İnsanın yeryüzündeki bütün geçmişini, siyasi ve sosyal hayatını, kültür ve medeniyet alanındaki ilerlemelerini başlangıcından günümüze kadar bütünüyle araştırır, inceler. Genel tarihte geçmiş, bir bütün olarak incelenir. Ayrıntılar uzmanlara bırakılır.
- **Uygarlık Tarihi:** İnsan topluluklarının meydana getirdiği uygarlıkları inceler.

- **Bilim Tarihi:** İnsanlığın gelişmesinde etkili olan bilimsel buluş ve gelişmeleri inceler.
- **Özel Tarih:** Sadece bir milletin ya da devletin siyasi ve sosyal hayatını, kültür ve uygarlığını konu edinir.
- **Siyasi Tarih:** Tarihte meydana gelen savaş, barış ve antlaşmalar gibi siyasi olayları inceler.

B) Yazılış Şekillerine Göre

1. **Hikayeci (Rivayetçi) Tarih:** Neden-sonuç belirtmeden, doğrudan hikaye yoluyla anlaşılan tarih çeşididir.
2. **Öğretici (Pragmatik) Tarih:** Toplumun ahlak ve karakterini geliştirmek amacıyla olaylar ve kişilerden, ilgi çekecek şekilde söz eden tarih çeşididir.
3. **Sosyal Tarih:** Öğretici tarihin duygusal yönlerinden sıyrılmış çeşididir.
4. **Neden-Nasıl Tarih:** İnsanlık tarihin bütün gelişmelerini neden-sonuç ilişkileri içinde araştıran tarih çeşitidir.

Tarihe Yardımcı Bilimler

- Arkeoloji
- Coğrafya
- Kronoloji
- Paleografya
- Filoloji
- Etnografya
- Epigrafya
- Nümizmatik
- Heraldik
- Antropoloji
- Diplomatik
- Sigilografya
- Toponomi
- Hukuk
- Sanat tarihi
- Sosyoloji
- Felsefe
- İktisat

Takvim – Zaman

- İlk ay yılı esaslı takvim: Sümerler
- İlk güneş yılı esaslı takvim: Mısırlar

Türklerin Kullandığı Takvimler

- **12 Hayvanlı Türk Takvimi:** Güneş yılı esaslı takvimdir. İslam öncesi dönemde kullanılmıştır.
- **Hicri Takvim:** Ay yılı esaslı takvimdir. 622 Hicret Olayı esas alınır.

- **Celali Takvim:** Güneş yılı esasına dayanır. Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Melikşah adına Ömer Hayyam tarafından yapılmıştır.
- **Rumi Takvim:** Güneş yılı esasına dayanır. Osmanlı Devleti döneminde daha çok maliye alanında kullanılmıştır.
- **Miladi Takvim:** Güneş yılı esasına dayanır. Türkiye Cumhuriyeti döneminde Atatürk'ün takvim inkılabıyla birlikte, 1 Ocak 1926'da kullanılmaya başlanmıştır.

Tarih Öncesi Çağlar

I. Eski Taş Çağı (Paleolitik) M.Ö. 600.000 – 10.000

İnsanoğlunun geçirdiği en uzun evredir.

- Barınak: Mağaralar
- Ekonomi: Avcılık ve toplayıcılık (Tüketici yaşam)
- Yaşam Tarzı: Göçebe
- Hayvan postlarından giysiler
- İlk ilkel taş aletler, kesici silahlar (avlanma ve korunma)
- Mağara duvar resimleri

UYARI: Dünyada Paleolitik döneme ait ilk izlere İspanya'daki Altamira, Fransa'da Lasque (Laskö) mağaralarında rastlanmıştır. Türkiye'de bu döneme ait kalıntıların bulunduğu yerlere Antalya'da Karain, Beldibi ve Belbaşı; İstanbul'da Yarımburgaz mağaraları örnek gösterilebilir. Yarımburgaz Mağarası, Türkiye'deki bilinen en eski yerleşim yeridir.

2. Orta Taş (Mezolitik) Çağı M.Ö. 10.000 – 8000

- Bu çağın en özgün buluntuları çakmak taşından yapılmış, mikrolit adı verilen ve günlük yaşamda kullanılmaya yönelik küçük araç gereçlerdir.
- Barınak: Mağara
- Ekonomi: Avcılık ve toplayıcılık
- Dönemin sonuna doğru ateş, denetim altına alınmıştır.

3. Yeni Taş (Neolitik) Çağı M.Ö. 8000 – 5500

İnsanlar mağaralardan çıkarak su ve nehir kenarlarına, ilk ilkel kulübe evler yaparak yerleştiler.

- İlk kez yerleşik yaşam başladı.
- Ekonomi: Tarım
- İlk ilkel köyler kuruldu.
- Bazı bitkilerin liflerinden elbiseler yapıldı.
- İlk kez hayvan evcilleştirildi. (köpek)

- Sosyal iş bölümü ortaya çıkmıştır.
- İlk ticari faaliyetler görülmektedir. (takas)
- İlk ilkel dini inançlar (çok tanrılı)
- Bu döneme ait yerleşim yerleri: Türkiye: Konya Çatalhöyük (ilk şehir yerleşmesi), Diyarbakır Çayönü (Güneydoğu Avrupa'nın ilk köy yerleşimi), Gaziantep Sakçagözü.

4. Maden Devri (M.Ö. 5500 – 1200)

- **Bakır Devri:** Bakır madeni silah ve günlük eşya yapımında kullanılmıştır. Altın ve gümüş daha çok süs eşyalarında kullanılmıştır.
- **Tunç Devri:** Bakır ve kalayın karışımı ile oluşmaktadır. Site denilen şehir devletleri ortaya çıkmıştır.
- **Demir Devri:** Üretim artmıştır. Ekonomik hayatta ticaret ve özel mülkiyet kavramı ön plana çıkmıştır. Büyük devletler kurulmuş, devletler arası egemenlik mücadelesi başlamıştır.

Tarih Öncesi Çağların Özellikleri

- Tarih öncesi çağlarda yazı kesinlikle kullanılmamaktadır.
- Bu dönemlerin isimlendirilmesi kullanılan araç – gereçlerin niteliğine göre yapılmıştır.
- Tarih öncesi çağlarda aynı anda iki farklı bölgede farklı çağlar yaşanabilir. Bunun sebebi etkileşim olmamasıdır.
- Tarih öncesi çağlarda bir toplum, çağları mutlaka sırası ile yaşamayabilir. Bu durumun sebebi ise, kendinden daha ileri bir toplumdan etkilenmesidir.

ÖRNEK

Diyarbakır yakınlarında bulunan Çayönü yerleşim yerine ait aşağıdaki bilgilerden hangisinin, erken dönemlerde bile malzemelerin yer değiştirdiğine ve olası bir ticaretin varlığına kanıt olduğu savunulabilir?

- A) Av etkinliklerinde evcilleştirilmiş köpeklerin kullanılması
- B) Tarımsal etkinliklerde değirmen taşları ve orakların kullanılması
- C) Kolye yapımında çeşitli renklerde taş boncuklarla deniz kabuklarının kullanılması
- D) Girişleri çatıda olan tahıl ambarlarının bulunması
- E) M.Ö. 7000 yılına tarihlenen en eski dokuma parçasının bulunması

2012 YGS

ÖRNEK

Kayseri yakınlarındaki Kültepe'de yapılan kazılarda, Asurlu tüccarlara ait karum adı verilen bir pazar yeri ve çivi yazısıyla yazılmış ticari ve hukuki içerikli kil tabletler bulunmuştur. Tarih biliminde bu bilgilere,

- I. paleografi
- II. arkeoloji
- III. antropoloji

bilimlerinin hangilerinden yararlanılarak ulaşıldığı savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I, II ve III

2011 YGS

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisinin Cilalı Taş Devri'ni Yontma Taş Devri'nden ayıran özelliklerden biri olduğu savunulamaz?

- A) Köylerin kurulması
- B) Tarımla uğraşılması
- C) Araç ve gereç yapılması
- D) Dokumacılığın başlaması
- E) Hayvanların evcilleştirilmesi

2010 YGS

ÖRNEK

Hititlerin ilk zamanlarında,

- I. fethedilen toprakların yönetiminin prenslere verilmesi,
- II. prenslerin kendilerine verilen topraklara karşılık, savaş sırasında kralın ordusuna katılacak asker ve araba temin etmesi,
- III. ekonomilerinde hayvancılığın önemli bir yer tutması

durumlarından hangilerinin feodal tımar sisteminin uygulandığını gösterdiği savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

2010 YGS

ÖRNEK

İlk Çağda Mısır'da mimari eserler daha çok taştan yapıldığı halde Mezopotamya'da kerpiç ve tuğladan yapılmış, taş, Mısır'a nazaran daha az kullanılmıştır. Yalnız bu bilgiyle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Mezopotamya taş işçiliği dalında Mısır'ın etkisinde kalmıştır.
- B) Mezopotamya'da sanattan çok bilime önem verilmiştir.
- C) Mezopotamya mimarisinde dinî duygu ve düşüncelerin etkisi olmuştur.
- D) Coğrafi durum ve yaşayış şartlarının farklı olması sanatta etkili olmuştur.
- E) Taşın mimaride kullanılması yapıların tarihî açıdan değerlendirilmelerini kolaylaştırmıştır.

2009 ÖSS